

ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ : ਵਿਯਵਦਾਨ (ਸੁੱਧੀ) ਨਾਲ ਜੀਵ (ਅਕ੍ਰਿਆ) ਮਨ, ਬਚਨ ਤੇ ਸਰੀਰ ਦੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਕ੍ਰਿਆ (ਕਰਮਾਂ ਤੋਂ ਮੁਕਤ) ਹੋਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਜੀਵ ਸਿੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।28।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ : ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਸੁਖਸ਼ਾਂਤ (ਸੁੱਖਾਂ ਦੀ ਕਾਮਨਾ ਨਾ ਕਰਨ) ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ : ਸੁਖਸ਼ਾਂਤ ਨਾਲ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਦੇ ਪ੍ਰਤੀ ਇੱਛਾ ਘੱਟਦੀ ਹੈ। ਇੱਛਾ ਘਟਾਉਣ ਵਾਲਾ ਜੀਵ ਰਹਿਮ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਅਭੀਮਾਨ, ਸ਼ਾਂਤ ਅਤੇ ਦੁੱਖ ਰਹਿਤ ਹੋ ਕੇ ਚਾਰਿੱਤਰ ਮੋਹਨੀਆਂ (ਚਾਰਿੱਤਰ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨ ਵਾਲੇ) ਕਰਮ ਦਾ ਖਾਤਮਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।29।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ : ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਅਪ੍ਰਤਿਬੰਧਤਾ (ਸੰਸਾਰ ਪ੍ਰਤਿ ਲਗਾਉ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋਣ) ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ : ਅਪ੍ਰਤਿਬੰਧਤਾ ਨਾਲ ਜੀਵ ਨਿਸੰਸਗ (ਮੇਲ ਮਿਲਾਪ) ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮੇਲ ਮਿਲਾਪ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਜੀਵ ਇਕੱਲਾ (ਆਤਮਾ ਸਾਧਨਾ ਵਾਲਾ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਚਿੱਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਦਿਨ ਤੇ ਰਾਤ ਹਮੇਸ਼ਾ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਅਲੱਗ ਅਤੇ ਬੇਰੋਕ ਹੋ ਕੇ ਘੁੰਮਦਾ ਹੈ।30।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ : ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਵਿਵਿਕਤ ਸ਼ਯਨਾਆਸਨ (ਇਸਤਰੀ ਪੁਸ਼ਰ ਤੇ ਨਿਪੁੰਸਕ) ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ : ਵਿਵਿਕਤ ਸ਼ਯਨਾਆਸਨ ਨਾਲ ਜੀਵ ਚਾਰਿੱਤਰ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਚਾਰਿੱਤਰ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਵਿਵਿਕਤ ਆਹਾਰੀ (ਵਾਸਨਾ ਵਧਾਉਣ ਵਾਲੇ ਖਾਣੇ ਦਾ ਤਿਆਗੀ) ਦ੍ਰਿੜ ਚਾਰਿੱਤਰਵਾਨ,

ਇਕੱਲ ਪਸੰਦ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਮੁਕਤੀ ਭਾਵ ਨਾਲ ਸੰਪੰਨ ਜੀਵ, ਅੱਠ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਗੱਠਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਦਾ ਹੈ।31।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ : ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਵਿਨਿਵਰਤਨਾ (ਮਨ ਤੇ ਇੰਦਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਅੱਡ ਰੱਖਣ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਨਾਲ) ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ : ਵਿਨਿਵਰਤਨਾ ਨਾਲ (ਮਨ ਅਤੇ ਇੰਦਰੀਆਂ ਨੂੰ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਅੱਡ ਰੱਖਣ ਦੀ ਸਾਧਨਾ ਕੋਸ਼ਿਸ਼) ਨਾਲ ਜੀਵ ਪਾਪ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਨਾਲ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਪਿਛਲੇ ਕੀਤੇ ਗਏ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਨਿਰਜਰਾ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਚਾਰ ਦਰਵਾਜ਼ੇ (ਦੇਵ, ਮਨੁੱਖ, ਪਸ਼ੂ ਤੇ ਨਰਕ) ਰੂਪੀ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਪਾਰ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।32।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ : ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਸੰਭੋਗ (ਇਕੱਠੇ ਮਿਲ ਕੇ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਦੀ ਇੱਛਾ ਤਿਆਗਣਾ) ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ : ਸੰਭੋਗ (ਇਕ ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਨਾਲ ਇਕੱਠੇ ਭੋਜਨ ਦੀ ਆਦਤ ਤਿਆਗਣ) ਨਾਲ ਪਰ ਅਧੀਨਗੀ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਮਿਲਣ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਸ ਦੀਆਂ ਸਾਰੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਮੁਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛ ਵੱਲ ਲੱਗ ਜਾਂਦੀਆਂ ਹਨ ਆਪਣੇ ਰਾਹੀਂ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਤੋਂ ਸੰਤੁਸ਼ਟ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਦੂਸਰੇ ਦੇ ਲਾਭ ਦਾ ਸੇਵਨ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਪਰਾਏ ਲਾਭ ਦੀ ਵਰਤੋਂ ਦੀ ਕਲਪਣਾ ਤੱਕ ਵੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਇੱਛਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਪਰ ਅਧੀਨਗੀ ਦੀ ਇੱਛਾ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਦੇ ਲਾਭ ਕਲਪਨਾ, ਇੱਛਾ, ਬੇਨਤੀਆਂ ਇੱਛਾ ਨਾ ਰੱਖਦਾ ਹੋਇਆ ਸਾਧੂ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਦੂਸਰੇ ਦੀ ਸੁੱਖ ਸ਼ੈਯਾ (ਆਸਨ) ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਘੁੰਮਦਾ ਹੈ।33।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ : ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਉਪਧਿ (ਬਰਤਨ, ਕੱਪੜੇ) ਦੇ ਤਿਆਗ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ : ਉਪਧਿ (ਉਪਕਰਨਾਂ) ਦੇ ਤਿਆਗ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜੀਵ ਨਿਰਵਿਘੰਨਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਪਧਿ ਰਹਿਤ ਜੀਵ ਇੱਛਾ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੋ ਕੇ ਕੱਪੜੇ ਭਾਂਡੇ ਦੀ ਕਮੀ ਹੋਣ ਤੇ ਵੀ ਕਸ਼ਟ ਮਹਿਸੂਸ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ।34।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ : ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਆਹਾਰ ਦੇ ਪਛਾਨ (ਤਿਆਗ) ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ : ਭੋਜਨ ਦੇ ਪਛਾਨ ਨਾਲ ਜੀਵ ਜੀਵਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਦੀ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ ਖਤਮ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਜੀਉਣ ਦੀਆਂ ਕੋਸ਼ਿਸ਼ਾਂ ਛੱਡ ਕੇ ਉਹ ਭੋਜਨ ਦੇ ਨਾ ਮਿਲਣ ਤੇ ਵੀ ਦੁਖੀ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।35।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ : ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਕਸ਼ਾਏ ਦੇ ਤਿਆਗ ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ : ਕਸ਼ਾਏ (ਕਾਮ, ਕਰੋਧ, ਲੋਭ ਮੋਹ) ਆਦਿ ਦੇ ਤਿਆਗ ਨਾਲ ਜੀਵ ਵੀਤਰਾਗ (ਰਾਗ, ਦਵੇਸ਼ ਆਦਿ ਵਿਕਾਰਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਨਾ) ਭਾਵ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਵੀਤਰਾਗ ਭਾਵ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਜੀਵ ਸੁੱਖ ਦੁੱਖ ਵਿਚ ਇਕ ਬਰਾਬਰ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।36।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ : ਹੇ ਭਗਵਾਨ ਨੂੰ ! ਯੋਗ (ਮਨ, ਬਚਨ, ਕਾਇਆ ਦੇ ਪਾਪਾਂ ਦਾ ਤਿਆਗ ਕਰਨ) ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ : ਮਨ, ਬਚਨ ਕਾਇਆ ਨਾਲ ਸਬੰਧਤ ਯੋਗਾਂ ਦੇ ਲੱਛਣ ਨਾਲ ਅਯੋਗੀ (ਪਾਪ ਰਹਿਤ) ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਅਯੋਗੀ (ਪਾਪ ਰਹਿਤ) ਜੀਵ ਨਵੇਂ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ (ਸੰਗ੍ਰਹਿ) ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਨਵੇਂ ਕਰਮ ਨਹੀਂ

ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਨਿਰਜਰਾ ਕਰਨਾ।37।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ : ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਸਰੀਰ ਦੇ ਤਿਆਗ ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਸਰੀਰ ਦੇ ਮੋਹ ਛੱਡਣ ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ : ਸਰੀਰ ਦੇ ਮੋਹ ਛੱਡਣ ਨਾਲ ਜੀਵ ਸਿੱਧਾਂ ਵਰਗੇ ਖਾਸ ਗੁਣ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਿੱਧਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ ਜੀਵ ਲੋਕ ਤੋਂ ਅੱਗੇ (ਸਿੱਧ ਸਥਾਨ) ਪਹੁੰਚ ਕੇ ਪਰਮ ਸੁੱਖ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।38।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ : ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਸਹਾਇਤਾ ਮੰਗਣ ਦੀ ਆਦਤ ਛੱਡਣ ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ : ਸਹਾਇਤਾ (ਸਾਥ ਛੱਡਣ ਨਾਲ) ਜੀਵ ਇਕੱਲੇ ਹੋਣ ਦੇ ਭਾਵ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਇਕੱਲੇ ਰਹਿਣ ਨਾਲ ਜੀਵ ਇਕਾਗਰਤਾ ਦੀ ਭਾਵਨਾ ਕਰਦਾ ਹੋਇਆ ਗਲਤ, ਸ਼ਬਦ ਲੜਾਈ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲੇ ਵਾਕਾਂ, ਝਗੜੇ, ਗੁੱਸੇ, ਕਲੇਸ਼, ਕਸ਼ਾਇ ਅਤੇ ਤੂੰ ਤੂੰ ਮੈਂ ਮੈਂ ਆਦਿ ਤੋਂ ਮੁਕਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੰਜਮ ਅਤੇ ਸੰਵਰ (ਪਾਪ ਨੂੰ ਰੋਕਨਾ) ਨਾਲ ਵਿਸ਼ਾਲਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।39।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ : ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਭਗਤ ਪਛਖਾਨ (ਆਪਣੀ ਇੱਛਾ ਨਾਲ ਲਈ ਗਿਆਨ ਪੂਰਵਕ ਭੋਜਨ ਤਿਆਗ ਨਾਲ) ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ : ਭਗਤ ਪਛਖਾਨ (ਸਥਾਂਗ) ਨਾਲ ਜੀਵ ਅਨੇਕਾਂ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਸੈਂਕੜੇ ਜਨਮਾਂ ਮਰਨਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਦਾ (ਨਿਰੋਧ) ਹੈ।40।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ : ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਸਦਭਾਵ ਵਿਕਾਰਾਂ ਪਛਖਾਨ ਨਾਲ ਜੀਵ

ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ : ਸਦਭਾਵ ਪਛਾਨ ਨਾਲ ਜੀਵ ਅਨਿਵਰਤੀ (ਸ਼ੁਕਲ ਧਿਆਨ ਦਾ ਚੌਥਾ ਭੇਦ) ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਅਨਿਵਰਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦੇ ਅਨਗਾਰ ਕੇਵਲੀ (ਸਰਵੱਗ - ਸਭ ਕੁਝ ਜਾਨਣ ਵਾਲਾ) ਦੇ ਬਾਕੀ ਰਹਿੰਦੇ ਵੇਦਨੀਆ ਆਯੁਸ਼, ਨਾਮ ਅਤੇ ਗੋਤਰ ਕਰਮ - ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਾਰ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਖ਼ਾਤਮਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਨਿਰਵਾਨ (ਮੁਕਤੀ) ਹਾਸਲ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਦੁੱਖਾਂ (ਜਨਮ-ਮਰਨ) ਨੂੰ ਖ਼ਤਮ ਕਰਕੇ ਪਰਮ ਸ਼ਾਂਤੀ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।41।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ : ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਪ੍ਰਤਿਰੂਪਤਾ (ਜਿਨਕਲਪ ਬਸਤਰ ਰਹਿਤ ਉੱਚੀ ਸਾਧਨਾ) ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ : ਜਿਨਕਲਪ (ਉੱਚੀ ਸਾਧਨਾ) ਨਾਲ ਜੀਵ ਉਪਕਰਨਾ (ਭਾਂਡੇ ਕੱਪੜੇ) ਪ੍ਰਤਿ ਮੋਹ ਘੱਟ ਕਰਦਾ ਹੈ। (ਮੋਹ ਘੱਟ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜੀਵ ਅਣਗਹਿਲੀ ਰਹਿਤ, ਪ੍ਰਤੱਖ ਭੋਜ ਵਾਲਾ) ਸੱਚੇ ਆਤਮਿਕ ਵਸਤਰ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਪ੍ਰਸੰਸਾ ਯੋਗ ਚਿੰਨ੍ਹਾਂ ਵਾਲਾ, ਸ਼ੁੱਧ ਗਿਆਨ ਵਾਲਾ, ਉੱਚੇ ਤੇ ਸੁੱਚੇ ਹੌਸਲੇ ਵਾਲਾ ਅਤੇ ਸਮਿਤੀ ਨਾਲ ਭਰਪੂਰ, ਸਾਰੇ ਪ੍ਰਾਣ-ਭੂਤ ਜੀਵ ਸਤਵਾਂ ਲਈ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਪਾਤਰ, ਥੋੜ੍ਹੀ ਝਾੜ ਪੁੰਝ ਕਰਨ ਵਾਲਾ, ਇੰਦਰੀਆਂ ਦਾ ਜੇਤੂ, ਮਹਾਨ ਤਪੱਸਵੀ ਅਤੇ ਸੱਚੀ ਸਮਿਤੀਆਂ ਦੀ ਸਭ ਪਾਸੇ ਵਰਤੋਂ ਖਿਆਲ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।42।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ : ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਸੇਵਾ ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ : ਸੇਵਾ ਨਾਲ ਜੀਵ ਤੀਰਥੰਕਰ ਵਾਲੇ ਗੋਤ (ਜਨਮ) ਨੂੰ

ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।43।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ : ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਸਾਰੇ ਗੁਣਾਂ ਨਾਲ ਸੰਪੰਨ, ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ : ਸਰਵਗੁਣ ਸੰਪੰਨਤਾ ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਮੁਕਤੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮੁਕਤ ਜੀਵ, ਸਰੀਰਿਕ ਤੇ ਮਾਨਸਿਕ ਦੁੱਖਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।44।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ : ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਵੀਤਰਾਗਤਾ ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ : ਵੀਤਰਾਗਤਾ ਨਾਲ ਜੀਵ ਮੋਹ ਅਤੇ ਇੱਛਾ ਦੇ ਬੰਧਨਾਂ (ਜੰਜੀਰਾਂ) ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਚੰਗੇ ਜਾਂ ਮਾੜੇ ਸ਼ਬਦ, ਸੁਪਰਸ਼, ਰਸ, ਰੂਪ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ਬੂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।45।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ : ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਖਿਮਾਂ ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ : ਖਿਮਾਂ ਨਾਲ ਜੀਵ ਪਰਿਸ਼ੈ (ਸਾਧੂ ਜੀਵਨ ਦੀਆਂ ਮੁਸੀਬਤਾਂ) ਤੇ ਜਿੱਤ ਹਾਸਲ ਕਰਦਾ ਹੈ।46।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ : ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਅਕਿੰਚਨ (ਨਿਰਲੋਭਤਾ) ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ : ਨਿਰਲੋਭਤਾ ਨਾਲ ਜੀਵ ਅਪ੍ਰਿਰਗ੍ਰਹਿ (ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਭਾਵਨਾ) ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਜੀਵ ਧਨ ਦੇ ਲੋਭੀ ਲੋਕਾਂ ਨੂੰ ਪੈਸੇ ਲਈ ਬੇਨਤੀ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਉਸ ਦੇ ਪਿੱਛੇ ਚੋਰ ਠੱਗ ਆਦਿ ਲੋਭੀ ਪੁਰਸ਼ ਨਹੀਂ ਲੱਗਦੇ।47।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ : ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਰਿਜੂਤਾ (ਸਰਲਤਾ - ਸਾਦਗੀ) ਨਾਲ ਜੀਵ

ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ : ਸਰਲਤਾ ਨਾਲ ਜੀਵ ਸਰੀਰ ਦੀ ਸਰਲਤਾ, ਭਾਵ (ਮਨ) ਦੀ ਸਰਲਤਾ, ਭਾਸ਼ਾ ਦੀ ਸਰਲਤਾ ਅਤੇ ਬਚਨ ਦੀ ਸਰਲਤਾ ਨੂੰ ਜੀਵ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਬਚਨ ਸਰਲਤਾ ਵਾਲਾ ਜੀਵ ਧਰਮ ਦਾ ਪਾਲਣ ਕਰਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।48।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ : ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਮਰਿਦੁਤਾ (ਨਰਮ ਸੁਭਾਅ) ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ,

ਉੱਤਰ : ਨਰਮ ਸੁਭਾਅ ਨਾਲ ਜੀਵ ਅਭਿਮਾਨ ਤੇ ਚਲਾਕੀ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਭਾਵਲਾ ਨਾਲ ਜੀਵ ਮਿੱਠਾਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਹੰਕਾਰ ਦੇ ਅੱਠ ਕਾਰਨਾਂ ਨੂੰ ਨਸ਼ਟ ਕਰਦਾ ਹੈ।49।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ : ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਭਾਵ ਸੱਚ (ਅੰਦਰਲੀ ਸੱਚਾਈ) ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ : ਭਾਵ ਸੱਚ (ਅੰਦਰਲੀ ਸੱਚਾਈ) ਨਾਲ ਭਾਵ ਸ਼ੁੱਧੀ (ਸ਼ੁੱਧ ਵਿਚਾਰਾਂ) ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਭਾਵ ਸ਼ੁੱਧੀ ਨਾਲ ਵਰਤਮਾਨ ਜਨਮ ਵਿਚ ਹੀ ਅਰਹੱਤ (ਸਰਵਗ) ਦੇ ਧਰਮ ਦੀ ਭਗਤੀ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅਰਹੱਤ ਦੇ ਧਰਮ ਦੀ ਅਰਾਧਨਾ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੋਇਆ ਮਨੁੱਖ ਪਰਲੋਕ (ਸਵਰਗਾਂ) ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।50।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ : ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਕਰਨ ਸੱਚ (ਕੰਮ ਦੀ ਸੱਚਾਈ) ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ : ਕੰਮ ਦੀ ਸੱਚਾਈ ਨਾਲ ਜੀਵ (ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤੇ ਹੋਏ ਸੰਪੰਨ ਕਰਨ ਵਿਚ) ਸਮਰਥ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਕਰਨ ਸੱਚ ਨਾਲ ਜੀਵ ਯਥਾਵਾਦੀ ਜਾਂ ਤਥਾਕਾਰੀ (ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੋਲਦਾ ਹੈ ਉਸੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਹੀ ਕਰਨ ਵਾਲਾ) ਹੁੰਦਾ

ਹੈ।51।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ : ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਯੋਗ ਦੀ ਸੱਚਾਈ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ : ਯੋਗ ਸੱਚ ਨਾਲ ਮਨ, ਬਚਨ ਤੇ ਕਾਇਆ ਦੇ ਯੋਗ (ਮੇਲ) ਨਾਲ ਜੀਵ ਯੋਗ ਨੂੰ ਸ਼ੁੱਧ ਕਰਦਾ ਹੈ।52।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ : ਹੇ ਭਗਵਾਨ ਮਨ ਗੁਪਤੀ (ਮਨ ਤੇ ਕਾਬੂ ਕਰਨ) ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਫਲ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਉੱਤਰ : ਮਨਗੁਪਤੀ ਨਾਲ ਜੀਵ ਦਾ ਚਿੱਤ ਇਕਾਗਰਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਚਿੱਤ ਵਾਲਾ ਜੀਵ ਅਸ਼ੁਭ ਵਿਕਲਪਾਂ ਤੋਂ ਮਨ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੰਜਮ ਦੀ ਰੱਖਿਆ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।53।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ : ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਬਚਨ ਦੀ ਗੁਪਤੀ (ਸੋਚ ਸਮਝ ਕੇ ਗੱਲ ਬਾਤ ਕਰਨ) ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ : ਬਚਨ ਦੀ ਗੁਪਤੀ ਨਾਲ ਜੀਵ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਵਿਕਾਰ ਰਹਿਤ ਜੀਵ ਬਾਣੀ ਦੇ ਦੋਸ਼ਾਂ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾ ਕੇ ਯੋਗ ਅਧਿਆਤਮ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ।54।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ : ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਸਰੀਰ ਦੀ ਗੁਪਤੀ ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ : ਸਰੀਰਿਕ ਗੁਪਤੀ ਨਾਲ ਜੀਵ ਬੁਰੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਬੁਰੇ ਕੰਮਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਵਾਲਾ ਹੋ ਕੇ ਪਾਪਾਂ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।55।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ : ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਮਨ ਦੀ ਸਮਾਧਾਰਨਾ (ਮਨ ਨੂੰ ਸਮਾਧੀ ਵਿਚ ਲਾਉਣ) ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕਿਸ ਫਲ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।

ਉੱਤਰ : ਮਨ ਦੀ ਸਮਾਧਾਰਨਾ ਨਾਲ ਜੀਵ ਇਕ ਚਿੱਤ ਵਾਲਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਇਕਾਗਰਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਜੀਵ ਤੱਤਵਬੋਧ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਗਿਆਨ (ਪਰਿਆਏ) ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਸੱਚੀ ਤੇ ਸ਼ੁੱਧ ਸ਼ਰਧਾ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਝੂਠੀ ਸ਼ਰਧਾ ਦੀ ਧੂੜ ਝਾੜਦਾ ਹੈ। 56।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ : ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਬਚਨ ਦੀ ਸਮਾਧਾਰਨਾ ਨਾਲ ਕਿਸ ਫਲ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ : ਬਚਨ ਦੀ ਸਮਾਧਾਰਨਾ ਨਾਲ ਜੀਵ ਬਚਨ ਦੇ ਵਿਵਿਧ (ਭਿੰਨ) ਪ੍ਰਕਾਰਾਂ ਨਾਲ ਬਚਨ ਸਮਾਧਾਰਨਾ ਦਰਸ਼ਨ ਪਰਿਆਏ ਦੀ ਵਿਸ਼ੁੱਧੀ ਕਰਦਾ ਹੈ ਬਾਣੀ ਦੇ ਸ਼ੁੱਧ ਹੋਣ ਨਾਲ ਸੋਖੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਹੀ ਗਿਆਨ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। 57।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ : ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਸਰੀਰ ਦੀ ਪ੍ਰਵਿਰਤੀ ਚੰਗੇ ਪਾਸੇ ਲਾਉਣ ਨਾਲ ਕਿਸ ਫਲ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ : ਸਰੀਰ ਨੂੰ ਚੰਗੇ ਪਾਸੇ ਲਾਉਣ ਵਾਲਾ ਜੀਵ ਚੰਗੇ ਚਾਰਿੱਤਰ ਵਾਲਾ ਬਣਦਾ ਹੈ। ਯਥਾਕਿਆਤ ਚਾਰਿੱਤਰ ਨੂੰ ਸ਼ੁੱਧ ਕਰਕੇ ਮੁਕਤੀ ਦੇ ਰਾਹ ਦੀ ਰੁਕਾਵਟ ਚਾਰ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਨਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਸਿੱਧ ਸ਼ੁੱਧ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸਾਰੇ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। 58।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ : ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਗਿਆਨ ਸੰਪੰਨਤਾ ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ : ਗਿਆਨ ਸੰਪੰਨਤਾ ਨਾਲ ਜੀਵ ਸਾਰੇ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੇ ਭੇਦ ਨੂੰ ਜਾਨ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਗਿਆਨ ਸੰਪੰਨ ਜੀਵ ਚਾਰ ਗਤੀ ਸੰਸਾਰ ਰੂਪੀ ਜੰਗਲ ਵਿਚ ਨਸ਼ਟ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ।

ਜਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧਾਗੇ ਵਿਚ ਪਿਰੋਈ ਸੂਈ ਜੇ ਗਿਰ ਵੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਵੀ

ਗੁੰਮ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦੀ। ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਦੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਧਨੀ ਜੀਵ ਸੰਸਾਰ ਵਿਚ ਨਹੀਂ ਭੁਟਕਦਾ।

ਇਸ ਨਾਲ ਜੀਵ ਗਿਆਨ, ਵਿਨੈ, ਤੱਪ ਅਤੇ ਚਾਰਿੱਤਰ ਆਦਿ ਯੋਗਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਆਪਣੇ ਮੱਤ ਦੇ ਪਰਾਏ ਮੱਤ ਦੀਆਂ ਵਿਆਖਿਆਵਾਂ ਵਿਚ ਪ੍ਰਮਾਣਿਕ ਸੱਚਾ ਮੰਨਿਆ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।59।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ : ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਦਰਸ਼ਨ ਸੰਪੰਨਤਾ ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ : ਦਰਸ਼ਨ ਸੰਪੰਨਤਾ ਨਾਲ ਜੀਵ ਸੰਸਾਰ ਦਾ ਕਾਰਨ ਸ਼ਾਯਕ ਨੂੰ (ਨਾ ਖਤਮ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਸੱਮਿਅਕਤਵ) ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸੱਚਾਈ ਦਾ ਚਾਨਣ ਕਦੇ ਨਹੀਂ ਬੁਝਦਾ ਅਤੇ ਜੀਵ ਸੱਚੇ, ਗਿਆਨ, ਦਰਸ਼ਨ ਨਾਲ ਸਿੰਗਾਰੀ ਆਤਮਾ ਵਿਚ ਰਹਿ ਕੇ ਆਪਣੀ ਆਤਮਾ ਵਿਚ ਘੁੰਮਦਾ ਹੈ।60।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ : ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਚਾਰਿੱਤਰ ਸੰਪੰਨਤਾ ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ : ਚਾਰਿੱਤਰ ਸੰਪੰਨਤਾ ਨਾਲ ਜੀਵ ਸੈਲੇਸ਼ੀ ਭਾਵ ਅਰਥਾਤ ਪਰਬਤ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਨਾ ਡੋਲਣ ਤੇ ਨਾ ਹਿੱਲਣ ਵਾਲਾ ਬਣ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਸਲੈਸ਼ੀ ਭਾਵ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਕੇ ਸਾਧੂ ਚਾਰ ਬੁਰੇ ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਖਤਮ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਫਿਰ ਸਿੱਧ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਮੁਕਤ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਨਿਰਵਾਨ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਭ ਦੁੱਖਾਂ ਦਾ ਅੰਤ ਕਰਦਾ ਹੈ।61।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ : ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਸਰੋਤ ਇੰਦਰੀਆਂ (ਕੰਨਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਕਾਬੂ ਕਰਨ) ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ : ਸਰੋਤ ਇੰਦਰੀਆਂ ਤੇ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜੀਵ ਮਨਭਾਉਂਦੇ ਤੇ ਘ੍ਰਿਣਾਯੋਗ ਸਬਦ ਨਾਲ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਰਾਗ (ਮੋਹ) ਅਤੇ ਦਵੇਸ਼ ਦਾ ਕਾਬੂ

ਪਾ ਲੈਂਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਸ਼ਬਦ ਸਬੰਧੀ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਪਿਛਲੇ ਕਰਮ ਝੜਦੇ ਹਨ।62।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ : ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਚਕਸੂ (ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ਿਆਂ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਣ) ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ : ਅੱਖਾਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਵਿਕਾਰਾਂ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਣ ਨਾਲ ਮਨ ਭਾਉਣੀ ਜਾਂ ਘ੍ਰਿਣਾ ਯੋਗ ਸ਼ਕਲ ਸੂਰਤ ਸਬੰਧੀ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਰਾਗ ਦਵੇਸ਼ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਫਿਰ ਸ਼ਕਲ ਸੂਰਤ ਸਬੰਧੀ ਕਰਮ ਪੈਦਾ ਕਰਦਾ ਪਿਛਲੇ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਧੂੜ ਨੂੰ ਝੜਦਾ ਹੈ।63।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ : ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਘਰਾਨ (ਨੱਕ ਇੰਦਰੀਆਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਕਾਬੂ) ਕਰਨ ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ : ਘ੍ਰਾਣ ਇੰਦਰੀ ਦੇ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜੀਵ ਮਨ ਭਾਉਂਦੇ ਅਤੇ ਘ੍ਰਿਣਾ ਯੋਗ ਖੁਸ਼ਬੂਆਂ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਰਾਗ, ਦਵੇਸ਼ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਖੁਸ਼ਬੂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਤੋਂ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਪਿਛਲੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਨਿਰਜਰਾ (ਝੜਦਾ) ਕਰਦਾ ਹੈ।64।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ : ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਜੀਭ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉੱਤਰ : ਜੀਭ ਤੇ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜੀਵ ਮਨ ਭਾਉਂਦੇ ਅਤੇ ਘ੍ਰਿਣਾ ਯੋਗ ਰਸਾਂ (ਸਵਾਦਾਂ) ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਰਾਗ ਦਵੇਸ਼ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਰਸ ਕਾਰਨ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਪਿਛਲੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਨਿਰਜਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ।65।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ : ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਸਪਰਸ਼ਨ (ਛੋਹ ਇੰਦਰੀਆਂ ਦੇ ਵਿਸ਼ੇ ਤੇ

ਕਾਬੂ ਕਰਨ) ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉਤਰ : ਸਪਰਸ਼ਨ ਇੰਦਰੀਆਂ ਤੇ ਕਾਬੂ ਕਰਨ ਨਾਲ ਜੀਵ ਮਨਭਾਉਂਦੇ ਅਤੇ ਘ੍ਰਿਣਾ ਯੋਗ ਸਪਰਸ਼ਾਂ (ਛੋਹਾਂ) ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਰਾਗ ਦਵੇਸ਼ ਤੇ ਕਾਬੂ ਪਾਉਂਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਸਪਰਸ਼ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਪਿਛਲੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਨਿਰਜਰਾ (ਝਾੜਦਾ) ਕਰਦਾ ਹੈ। 66।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ : ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਕਰੋਧ ਜਿੱਤਣ ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉਤਰ : ਕਰੋਧ ਜਿੱਤਣ ਨਾਲ ਜੀਵ ਖਿਮਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਕਰੋਧ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਕੇ ਵੇਦਨੀਆਂ (ਗੁੱਸੇ ਨਾਲ ਭੋਗਣ ਵਾਲੇ) ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਪਿਛਲੇ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਨਿਰਜਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। 67।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ : ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਮਾਨ (ਹੰਕਾਰ) ਜਿੱਤਣ ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉਤਰ : ਹੰਕਾਰ ਜਿੱਤਣ ਨਾਲ ਜੀਵ ਮਿਠਾਸ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ ਅਤੇ ਮਾਨ ਵੇਦਨੀਆਂ (ਹੰਕਾਰ ਨਾਲ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲੇ) ਕਰਮਾਂ ਨੂੰ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਅਤੇ ਪਿਛਲੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਨਿਰਜਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। 68।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ : ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਮਾਇਆ (ਥੋਖਾ) ਜਿੱਤਣ ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉਤਰ : ਮਾਇਆ ਜਿੱਤਣ ਨਾਲ ਰਿਜੂਤਾ (ਸਰਲਤਾ) ਪੈਦਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਮਾਇਆ ਵੇਦਨੀਆਂ ਕਰਮ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ ਅਤੇ ਪਿਛਲੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਨਿਰਜਰਾ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। 69।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ : ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਲੋਭ ਜਿੱਤਣ ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉਤਰ : ਲੋਭ ਜਿੱਤਣ ਨਾਲ ਜੀਵ ਸੰਤੋਖ (ਸਬਰ) ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਲੋਭ ਵੇਦਨੀਆਂ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ। ਪਿਛਲੇ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਨਿਰਜਰਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। 70।

ਪ੍ਰਸ਼ਨ : ਹੇ ਭਗਵਾਨ ! ਪ੍ਰੇਮ, ਦਵੇਸ਼ ਅਤੇ ਸਿੱਖਿਆ ਦਰਸ਼ਨ ਹਾਲਤ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਜਿੱਤਣ ਨਾਲ ਜੀਵ ਨੂੰ ਕੀ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ?

ਉਤਰ : ਪ੍ਰੇਮ, ਘ੍ਰਿਣਾ ਅਤੇ ਗਲਤ ਵਿਸ਼ਵਾਸ ਨੂੰ ਜਿੱਤ ਦੇ ਜੀਵ ਗਿਆਨ, ਦਰਸ਼ਨ ਅਤੇ ਚਾਰਿੱਤਰ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਨ ਲਈ ਤਿਆਰ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਅੱਠ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੀਆਂ ਕਰਮ ਗੱਠਾਂ ਖੋਲ੍ਹਣ ਲਈ ਪਹਿਲਾ ਮੋਹਨੀਆ ਕਰਮ ਦੀਆਂ 28 ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤੀਆਂ ਦਾ ਨਾਸ਼ ਕਰਦਾ ਹੈ ਫਿਰ ਪੰਜ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਗਿਆਨਾਵਰਨੀਆ (ਅਗਿਆਨ) ਕਰਮਾਂ ਦੀਆਂ, ਪ੍ਰਾਕ੍ਰਿਤੀਆਂ, ਦਰਸ਼ਨਾਵਰਨੀਆਂ ਕਰਮ ਦੀਆਂ 9 ਅਤੇ ਅੰਤਰਾਏ ਕਰਮ ਦੀਆਂ ਕਰਮ ਪ੍ਰਕ੍ਰਿਤੀਆਂ (ਆਦਤਾਂ), ਇਨ੍ਹਾਂ ਤਿੰਨਾਂ ਕਰਮਾਂ ਦੀਆਂ ਆਦਤਾਂ ਦਾ ਇਕ ਵੇ ਲੇ ਖਾਤਮਾ ਕਰ ਦਿੰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਉਹ ਪ੍ਰਮੁੱਖ, ਅਨੰਤ ਉੱਚੀ, ਸਭ ਵਸਤੂਆਂ ਬਾਰੇ ਪੂਰਾ ਜਾਣਕਾਰ ਰੰਗ ਰਹਿਤ, ਅਗਿਆਨ ਹਨੇਰਾ ਦੂਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸ਼ੁੱਧ ਅਤੇ ਪਰਲੋਕ ਨੂੰ ਉਜਾਗਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਕੇਵਲ ਗਿਆਨ (ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਭਾਵ ਸਰਵੱਗਤਾ) ਕੇਵਲ ਦਰਸ਼ਨ (ਮੁਕਤੀ) ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਜਦ ਤੱਕ ਸੰਜੋਗੀ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ ਤਦ ਤੱਕ ਈਰੀਆ ਪਥਿਕ ਕਰਮ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਨਹੀਂ ਕਰਦਾ ਹੈ ਪਰ ਉਹ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ ਵੀ ਸੁੱਖਕਾਰੀ ਹੁੰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦੀ ਸਥਿਤੀ ਦੋ ਸਮੇਂ ਦੀ ਹੈ। ਪਹਿਲੇ

ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੱਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। 74।

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮੈਂ ਆਖਦਾ ਹਾਂ।

ਟਿੱਪਣੀਆਂ

ਸੂਤਰ 15

ਇਕ, ਦੋ ਜਾਂ ਤਿੰਨ ਸਲੋਕ ਵਿਚ ਹੋਣ ਵਾਲੀ ਗੁਣ ਕੀਰਤੀ ਸਤੁਤੀ ਅਖਵਾਉਂਦੀ ਹੈ। ਤਿੰਨ ਤੋਂ ਜ਼ਿਆਦਾ ਸਲੋਕ ਵਾਲੀ ਸਤੁਤੀ ਸਤਵਨ ਅਖਵਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਸੂਤਰ 18

ਕਾਯੋਤਸਰਗ (ਸਕਯਾਣਾ-ਭੁਆ ਜੀਵ ਸ਼ਰ) ਪ੍ਰਾਣ ਤੋਂ ਭਾਵ ਦੋ, ਚਾਰ ਇੰਦਰੀਆਂ ਵਾਲੇ ਜੀਵ, ਪੰਜ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਭੂਤ ਤੋਂ ਭਾਵ ਬਨਾਸਪਤੀ ਅਤੇ ਸਤਵ ਤੋਂ ਭਾਵ ਸਭ ਚੱਲਣ ਫਿਰਣ ਵਾਲੀਆਂ ਚੀਜ਼ਾਂ ਹਨ।

ਸੂਤਰ 19

ਕਈ ਪ੍ਰਤੀਆਂ ਵਿਚ ਅਸੰਪੂਰਨਾਯ ਪਦ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਸੂਤਰ 23

ਅਨੁਪਰੇਕਸ਼ਾ ਦਾ ਅਰਥ ਸੂਤਰ ਦਾ ਚਿੰਤਨ ਹੈ। ਇਹ ਵੀ ਤਪ ਹੈ। ਇਸ ਨਾਲ ਵੀ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਬੋਝ ਹਲਕਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।
तपतोरुपावत्स्यस्तपसश्च निकाचितकर्मक्षयक्षमत्पात् (ਸਰਵਾਰਥ ਸਿੱਧੀ)

ਸੂਤਰ 72

अ इ ऊ ऋ लृ - ਇਹ ਪੰਜ ਹਰਸਵ ਅੱਖਰ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਮਾਂ 14ਵੇਂ ਗੁਣ ਸਥਾਨ ਦਾ ਹੈ ਭਾਵ ਜਿੰਨਾ ਸਮਾਂ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸ਼ਬਦਾਂ ਤੇ ਲੱਗਦਾ

ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਬਾਅਦ ਦੇਹ ਮੁਕਤ ਹੋ ਕੇ ਸਿੱਧ ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਸਮੁਚਿਲਕ੍ਰਿਯਾ ਅਨਿਵ੍ਰਿਤਿ - ਸੁਕਲ ਧਿਆਨ ਦਾ ਅਰਥ ਹੈ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਪੂਰਨ ਰੂਪ ਵਿਚ ਖਾਤਮਾ ਤੇ ਪੈਦਾ ਹੋਣ ਵਾਲਾ ਪੂਰਨ ਸੁਕਲ ਧਿਆਨ। ਇਹ ਸਲੈਸੀ ਭਾਵ ਸੁਮੇਰੂ ਪਰਬਤ ਵਾਂਗ ਅਡੋਲ ਅਤੇ ਕੰਬਣ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਮੁਕਤ ਆਤਮਾ ਦਾ ਮੋਕਸ਼ ਗਮਨ ਸਰਲ ਸਮ ਸ਼ਰੇਣੀ ਵਿਚ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।

ਡਾ. ਜ਼ੋਅਨੂੰਘਿਗਿ ਦੇ ਅਨੇਕ ਅਰਥ ਹਨ। ਜਿੰਨੇ ਆਕਾਸ਼ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਜੀਵ ਘੇਰਦਾ ਹੈ ਉਨੇ ਹੀ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਛੂੰਹਦਾ ਗਤੀ ਵੀ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਉਸ ਤੋਂ ਵੱਖ ਉਹ ਕਿਸੇ ਆਕਾਸ਼ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਨਹੀਂ ਛੂੰਹਦਾ (ਸ਼ਾਂਤਾ ਆਚਾਰਿਆ ਬ੍ਰਹਦਵਿਰਤੀ) ਬਿਨਾਂ ਆਕਾਸ਼ ਪ੍ਰਦੇਸ਼ ਨੂੰ ਛੋਹੇ ਮੋਕਸ਼ ਪਹੁੰਚਣਾ।
(ਅਭੈਦੇਵ ਸੁਰੀ)

ਮੁਕਤ ਜੀਵ ਇਕ ਸਮੇਂ ਵਿਚ ਹੀ ਮੋਕਸ਼ ਪਹੁੰਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਦੂਸਰੇ ਸਮੇਂ ਨੂੰ ਛੂੰਹਦਾ ਨਹੀਂ। ਮੁਕਤ ਆਤਮਾਂ ਦੀ ਇਹੋ ਸਮ ਸ਼ਰੇਣੀ ਰੂਪੀ ਸਹਿਜ ਗਤੀ ਹੈ। ਇਸ ਵਿਚ ਮੋੜ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ। ਦੂਸਰੇ ਸਮੇਂ ਦੀ ਜ਼ਰੂਰਤ ਨਹੀਂ।
(ਆਵਸ਼ਨ ਚੂਰਨੀ)

ਤਪੋ-ਮਾਰਗ ਗਤੀ ਅਧਿਐਨ

ਗਿਆਨ, ਦਰਸ਼ਨ, ਚਾਰਿੱਤਰ ਦੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਤਪ ਵੀ ਮੋਕਸ਼ ਲਈ ਇਕ ਜ਼ਰੂਰੀ ਅੰਗ ਹੈ। ਇਸ ਅਧਿਐਨ ਵਿਚ ਤਪ ਬਾਰੇ ਬੜੇ ਵਿਸਤਾਰ ਨਾਲ ਦੱਸਿਆ ਗਿਆ ਹੈ। ਤਪ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੈ : ਅੰਦਰਲਾ ਤਪ ਤੇ ਬਾਹਰਲਾ ਸਰੀਰਿਕ ਤਪ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਹਾਂ ਤਪਾਂ ਨੂੰ ਵਿਸਥਾਰ ਨਾਲ ਦੱਸ ਕੇ ਸਮਝਾਇਆ ਗਿਆ ਹੈ ਕਿ ਅੰਦਰਲੇ ਤਪ ਨਾਲ ਕੀ ਲਾਭ ਹੈ ਤੇ ਬਾਹਰਲੇ ਤਪ ਦਾ ਕੀ ਲਾਭ ਹੈ ? ਦੋਵੇਂ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਤਪਾਂ ਦੇ ਛੇ ਛੇ ਭੇਦ ਹਨ। ਹਰ ਭੇਦ ਦੀ ਵਿਆਖਿਆ ਇਸ ਅਧਿਐਨ ਵਿਚ ਬਹੁਤ ਹੀ ਸੁਚੱਜੇ ਢੰਗ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਗਈ ਹੈ। ਇਸ ਅਧਿਐਨ ਵਿਚ ਸ਼ੁੱਧ ਭਿਕਸ਼ੂ ਦੇ ਜੀਵਨ ਵਿਚ ਤਪੱਸਿਆ ਦਾ ਮਹੱਤਵ ਵਰਨਣ ਕੀਤਾ ਗਿਆ ਹੈ। ਤਪ ਕਰਮ ਨਿਰਜਲਾ ਦਾ ਕਾਰਨ ਹੈ। ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਖ਼ਾਤਮਾ ਹੀ ਮੋਕਸ਼ ਹੈ।

ਤੀਹਵਾਂ ਅਧਿਆਇ

ਭਿਕਸ਼ੂ ਰਾਗ ਦਵੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਪਾਪ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਤਪ ਰਾਹੀਂ ਜਿਸ ਢੰਗ ਨਾਲ ਖਾਤਮਾ ਕਰਦਾ ਹੈ ਉਸ ਦਾ ਢੰਗ ਇਕ ਚਿੱਤ ਹੋ ਕੇ ਸੁਣੋ।11।

ਹਿੰਸਾ (ਪ੍ਰਾਣ ਹੱਤਿਆ), ਝੂਠ, ਚੋਰੀ, ਮੇਥੂਨ (ਵਿਭਚਾਰ), ਪਰਿਗ੍ਰਹਿ (ਜ਼ਰੂਰਤ ਤੋਂ ਵੱਧ ਵਸਤਾਂ ਦਾ ਸੰਗ੍ਰਹਿ) ਅਤੇ ਰਾਤ ਦਾ ਭੋਜਨ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਪਾ ਕੇ ਜੀਵ ਆਸ਼ਰਵ-ਰਹਿਤ (ਪਾਪ ਰਹਿਤ) ਹੋ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।2।

ਪੰਜ ਸਮਿਤੀ ਅਤੇ ਤਿੰਨ ਗੁਪਤੀ ਸਹਿਤ, ਕਸ਼ਾਏ ਤੋਂ ਰਹਿਤ, ਇੰਦਰੀ ਜੇਤੂ ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਅਭਿਮਾਨ ਰਹਿਤ, ਤਿੰਨ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਨਿਸ਼ਲਯ (ਪਾਪ ਰੂਪੀ ਕੰਢਿਆਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ) ਜੀਵ ਆਸ਼ਰਵ ਰਹਿਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।3।

ਇਸ ਧਰਮ ਸਾਧਨਾਂ ਤੋਂ ਉਲਟ ਆਚਰਨ ਕਰਕੇ, ਰਾਗ ਦਵੇਸ਼ ਰਾਹੀਂ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮਾਂ ਦਾ ਭਿਕਸ਼ੂ ਕਿਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਖਾਤਮਾ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਇਕ ਚਿੱਤ ਹੋ ਕੇ ਸੁਣੋ।4।

ਜਿਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਕਿਸੇ ਵੱਡੇ ਤਾਲਾਬ ਦਾ ਪਾਣੀ, ਪੀਣ ਆਉਣ ਵਾਲੇ ਰਾਹ ਤੋਂ ਰੋਕਣ ਨਾਲ ਅਤੇ ਪਹਿਲਾਂ ਮੋਜੂਦ ਪਾਣੀ ਨੂੰ ਸੂਰਜ ਅਤੇ ਗਰਮੀ ਰਾਹੀਂ ਸੁਕਾਉਣ ਨਾਲ ਜਿਵੇਂ ਸੁੱਕ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।5।

ਉਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਸੰਜਮੀ ਦੇ ਕਰੋੜਾਂ ਭੱਵਾਂ (ਜਨਮਾਂ) ਦੇ ਇਕੱਠੇ ਕੀਤੇ ਕਰਮ, ਪਾਪ ਕਰਮ ਦੇ ਆਉਣ ਦੇ ਰਾਹ ਨੂੰ ਰੋਕਣ ਤੇ ਹੀ ਤਪ ਰਾਹੀਂ ਨਸ਼ਟ (ਨਿਰਜਰਾ) ਹੁੰਦੇ ਹਨ।6।

ਇਹ ਤਪ ਦੋ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੈ : (1) ਬਾਹਰਲਾ (2) ਅੰਦਰਲਾ।

ਬਾਹਰਲਾ ਤਪ ਛੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੈ ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਅੰਦਰਲਾ ਤਪ ਵੀ ਛੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੈ।7।

(1) ਅਨਸਨ (2) ਉਨੋਦਰਿਕਾ (3) ਭਿਕਸ਼ਾਚਾਰੀਆ (4) ਰਸ ਤਿਆਗ (5) ਕਾਇਆ ਕਲੇਸ਼ (6) ਸੰਲੀਨਤਾ - ਇਹ ਬਾਹਰਲਾ ਤਪ ਹੈ।8।

ਅਨਸਨ ਦੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੈ (1) ਇਤਵਾਰਿਕ (ਨਿਰਧਾਰਿਤ ਸਮੇਂ ਦਾ ਅਨਸਨ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ। (2) ਮਰਨ ਕਾਲ ਨਿਰਵਾਕਾਂਖ (ਸੀਮਾ ਰਹਿਤ ਰਹਿਤ) ਹੁੰਦਾ ਹੈ।9।

ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਇਤਵਾਰਿਕ ਤਪ ਛੇ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੈ (1) ਸ਼੍ਰੇਣੀ ਤਪ (2) ਨਿਰਪਰਿਯੰਤਕਾਂਖ (3) ਘਨ ਤਪ (4) ਵਰਗ ਤਪ।10।

(5) ਵਰਗ ਤਪ (6) ਪ੍ਰਕੀਰਨ ਤਪ। ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਮਨ ਦੀ ਇੱਛਾ ਅਨੁਸਾਰ ਫਲ ਦੇਣ ਵਾਲਾ ਇਤਵਾਰਿਕ ਅਨਸਨ ਜਾਨਣਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ।11।

ਕਾਈਆ-ਚੇਸ਼ਟਾ (ਸਰੀਰ ਦੀ ਇੱਛਾ ਮੁਤਾਬਿਕ) ਦੇ ਆਧਾਰ ਤੇ ਮਰਨ ਕਾਲ ਸਬੰਧੀ ਵਰਤ ਦੇ ਦੋ ਭੇਦ ਹਨ। ਸਵਿਚਾਰ (ਕਰਵਟ ਬਦਲਣ ਵਾਲਾ) ਅਤੇ ਅਵਿਚਾਰ (ਕਰਵਟ ਲੈਣ ਤੋਂ ਰਹਿਤ)।12।

ਜਾਂ ਮਰਨਕਾਲ ਵਰਤ ਦੇ ਸਪਰਿ ਕਰਮ (ਦੂਸਰੇ ਤੋਂ ਸੇਵਾ ਕਰਾਉਣਾ) ਅਤੇ ਅਪਰਿ ਕਰਮ ਇਹ ਦੋ ਭੇਦ ਹਨ। ਅਵਿਚਾਰ ਵਰਤ ਦੇ ਦੋ ਨਿਰਾਹਾਰੀ ਅਤੇ ਅਨਿਰਾਹਾਰੀ ਇਹ ਦੋ ਭੇਦ ਹਨ। ਦੋਹਾਂ ਵਿਚ ਭੋਜਨ ਦਾ ਤਿਆਗ ਹੁੰਦਾ ਹੈ।13।

ਸੰਖੇਪ ਵਿਚ ਉਨੋਦਰਿਕਾ, ਦਰੱਵ, ਖੇਤਰ, ਕਾਲ, ਭਾਵ ਅਤੇ ਪਰਿਆਏ ਅਨੁਸਾਰ ਪੰਜ ਪ੍ਰਕਾਰ ਦਾ ਹੈ।14।

ਜੇ ਜਿੰਨਾ ਭੋਜਨ ਕਰ ਸਕਦਾ ਹੈ ਉਸ ਵਿਚੋਂ ਘੱਟੋ-ਘੱਟ ਇਕ ਕਣ ਅਤੇ ਇਕ ਬੁਰਕੀ ਘੱਟ ਕਰਨਾ, ਦਰੱਵ ਦਾ ਉਨੋਦਰੀ ਤਪ ਹੈ।15।

ਪਿੰਡ, ਸ਼ਹਿਰ, ਰਾਜਧਾਨੀ, ਨਿਗਮ (ਵਿਉਪਾਰੀਆਂ ਦਾ ਪੜਾਉ), ਆਕਰ ਪੱਲੀ (ਜੰਗਲੀ ਕਬੀਲੇ ਦਾ ਟਿਕਾਣਾ), ਖੇਟਕ (ਕੰਧ) ਕਰਵਟ (ਮੰਡੀ), ਦਰੋਨ ਮੁੱਖ (ਜਿਸ ਜ਼ਮੀਨ ਵਿਚ ਪਾਣੀ ਅਤੇ ਜ਼ਮੀਨ ਜ਼ਿਆਦਾ ਹੋਵੇ), ਪੱਤਨ (ਇਕ ਲੰਬਾ ਸ਼ਹਿਰ), ਮੰਡਪ (ਜੋ ਸ਼ਹਿਰ ਇਕ ਪਿੰਡ ਤੋਂ ਸਾਢੇ ਤਿੰਨ ਯੋਜਨ ਦੌਰ ਹੋਵੇ), ਸੰਵਾਦ (ਇਕ ਖੁੱਲ੍ਹਾ ਸ਼ਹਿਰ)। ਆਸ਼ਰਮ, ਵਿਹਾਰ (ਸਾਧੂ ਦੇ ਠਹਿਰਣ ਦੀ ਥਾਂ) ਸੰਨੀਵੇਸ਼ ਸਮਾਜ (ਮੁਸਾਫਿਰ ਖਾਨਾ) ਘੋਸ਼ (ਗਊਸ਼ਾਲਾ) ਸਬੱਲੀ (ਉੱਚੇ ਟਿੱਲੇ ਤੇ ਟਿਕਾਣਾ) ਫੌਜ਼ ਦਾ ਕੰਪ, ਕੰਧਵਾਰ ਸਾਰਬੈ, ਸੰਵਰਤ (ਜਿੱਥੇ ਦੇ ਲੋਕ ਡਰੇ ਹੋਣ), ਕੋਟ (ਕਿਲਾ) ਅਤੇ ਘਰਾਂ ਦਾ ਸਮੂਹ, ਗਲੀਆਂ, ਆਮ ਘਰਾਂ, ਭਿਕਸ਼ਾ ਯੋਗ ਖੇਤਰ ਜਾਣਨਾ ਚਾਹੀਦਾ ਹੈ। ਇਹ ਖੇਤਰ ਸਬੰਧੀ ਉਨੋਦਰੀ ਤਪ ਹੈ।।16।17।18।

ਪੇਟ, ਅਰਧ ਪੇਟਾ, ਗੋਮੁਤਰੀਕਾ, ਪਤੰਗ, ਵੀਥਿਕਾ, ਸੰਖਾਵਰਤ, ਆਯਤਮਗਤਵਾ-ਪ੍ਰਤਿਆਗਤਾ-ਭਿਕਸ਼ਾਚਰੀ ਦੇ ਇਹ ਖੇਤਰ ਪੱਖੋਂ 6 ਪ੍ਰਕਾਰ ਦੇ ਖੇਤਰ ਹਨ।19।

ਦਿਨ ਦੇ ਚਾਰ ਪਹਿਰ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਚਾਰ ਪਹਿਰਾਂ ਵਿਚ ਭਿਕਸ਼ਾ ਦਾ ਜੋ ਸਮਾਂ ਮੁਕਰਰ ਹੈ ਉਸ ਅਨੁਸਾਰ ਭਿਕਸ਼ਾ ਲਈ ਜਾਣਾ ਉਨੋਦੋਰੀ ਤਪ ਹੈ।20।

ਜਾਂ ਕੁਝ ਚੋਥੇ ਭਾਗ ਦੇ ਤੀਜੇ ਪਹਿਰ ਵਿਚ ਭਿਕਸ਼ਾ ਲਈ ਇੱਛਾ ਕਰਨਾ, ਕਾਲ ਦੀ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਵਿਚ ਉਨੋਦਰੀ ਤਪ ਹੈ।21।

ਇਸਤਰੀ ਜਾਂ ਪੁਰਸ਼, ਸਿੰਗਾਰ ਵਾਲੇ ਜਾਂ ਸਿੰਗਾਰ ਰਹਿਤ, ਵਿਸ਼ੇਸ਼ ਉਮਰ ਅਤੇ ਅਜਿਹੇ ਰੰਗ ਦੇ ਕੱਪੜੇ ਵਾਲਾ ਹੋਵੇ ਜਾਂ ਅਜਿਹਾ ਖਾਸ